

ONGEBROKEN

MARTINE NIJSTERS

ONGEBROKEN

AANGRIJPENDE LEVENSKRONIEK
VAN EEN STERKE VROUW

*Voor Bomma,
omdat ze me leerde vertellen.*

© 2018 by Martine Nijsters & vzw de Scriptomanen
www.scriptomanen.org – contact: info@inter-actief.be
Eerste druk, Zorrobooks 2017
Tweede druk, de Scriptomanen 2018

Deze POD-uitgave werd gefaciliteerd door www.mijnbestseller.nl

NUR 320

Niets uit deze uitgave mag, op welke wijze ook, worden overgenomen
zonder de uitdrukkelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

INHOUD

Even Vooraf	6
Proloog	8
Marie	10
Marie en Henri	13
Omer	22
Marie, Gerard en Omer	27
Gust	35
Marie	43
De Russische Madame	52
Marie en Maria	60
Mijnheer Peeters alias Paul Kiroul	63
Marie en Mijnheer Peeters	69
Jules	71
Marie, Flora & René	80
Ward	88
Marie en Ward	99
Adrienne	129
Marie, Adrienne, Raf, Norbert & Herman	136
Flora	144
Marie, Ward, Flora & Mieroos	153
Epiloog	174
Nog even achteraf	176
Stamboom	177
Bibliografie	178
De auteur	181
Verwijzingen	182

EVEN VOORAF...

Mijn grootmoeder, 'Bomma', was in gevoel mijn echte moeder. Ik woonde bij haar in Sint-Andries, in de buurt van Brugge, tot ik vijf was. Zij leerde me eten, lopen en praten. Zij gaf me de ruimte om eindeloos te spelen op het erf, tot ver in het veld, een zalig gevoel van vrijheid. Zij voedde mijn fantasie met haar vele sprookjes én met de ontelbare verhalen over haar eigen leven. Naast Roodkapje en Sneeuwwitje groeide ik op met alle mensen die haar lief waren en vaak al lang dood.

Ik heb 30 jaar lang een Bomma gekend, die leefde voor haar kleinkinderen en later zelfs voor haar achterkleinkinderen. Voor ons verliet ze op latere leeftijd, samen met haar onafscheidelijke broer, haar vertrouwde Sint-Andries en kwam ze bij ons aan zee wonen. Tot aan haar dood in 1983 was ze een bezig bijtje, altijd klaar om bij te springen en onuitputtelijk alert. Ze gaf ons waarden mee die tijdloos zijn, een diepgang die het leven rijker maakt, een inlevingsvermogen dat toelaat om bruggen te slaan naar alle leeftijden en tijdperken.

Voor ons was Bomma een warme, gemoedelijke oma. Ze was streng wanneer het nodig was, had altijd een luisterend oor voor grote en kleine probleempjes die tieners en jonge volwassenen nu eenmaal hebben en was steeds geïnteresseerd in wat de moderne tijden nu weer voor nieuws brachten. Wij hebben Bomma alleen maar gelukkig gekend. Wonderlijk, na wat u hier zult lezen.

Ik breng het verhaal van vóór die tijd, toen Bomma nog Marie was. Of zoals iedereen haar in het dorp noemde: Marietje. Zevenenveertig jaren van haar gevulde leven, die

helemaal anders zijn dan de even gevulde, maar minder spectaculaire vijfendertig jaar erna. Alle feiten die ik vertel hebben waarachtig plaats gevonden en kloppen met de geschiedenis. Alleen wat randgebeuren en namen van figuranten zijn (historisch en streekeigen verantwoord) bijgestuurd of veranderd, om alles beter en completer te kunnen situeren in die eerste helft van de 20e eeuw.

Zoals alle spelers die Maries leven kleur hebben gegeven voor mij van vlees en bloed zijn, zoals 'haar' tijdperk voor mij geen geheimen meer heeft, zo hoop ik dat dit ook voor u levende materie wordt.

Ik wens u, beste lezer, een aangename en geboeide kennismaking met het leven en opstaan van Marie.

Martine Nijsters
2016

PROLOOG

VRIJDAG 17 MAART 1983 - Het begint als een gevezel dat veraf lijkt. Dan wordt het stilaan luider en kan ze afzonderlijke stemmen horen, gelach af en toe. Ze komen dichterbij. Wat doen die mensen rond haar bed, midden in de nacht? Ach nee toch, ze herkent hun stem: haar broers Henri en Herman en Gust, haar man Omer en haar liefste Ward, zus Eugénie en schoonzus Adrienne (die lach, ja)... en zelfs de Russische Madame en mijnheer Peeters en patron Jules... Maar waar is haar zoon René? En dochter Flora?

“Flora!” probeert ze uit te schreeuwen. Maar niets komt uit haar keel.

De stemmen worden schimmen en buigen zich alsmaar dieper over haar heen. Ze krijgt het benauwd en wilt uit bed. Geen kracht genoeg, en het gemompel wordt ook nadrukkelijker, maar blijft onverstaaanbaar.

“Flora!” roept ze nog een keer en weer komt er niets uit.

Dan voelt ze het alarmknopje bij haar hand en knijpt er hard in. Ze zoekt iets stevigs om zich aan op te hijsen, maar het is lucht waar ze in grijpt. Of toch, een krachtige greep plots en Flora’s gezicht dicht bij het hare, paniek in haar ogen. De schimmen deinzen wat achteruit, maar blijven wel toekijken. En zwijgen geen seconde.

“Ik bel de 100 mama, blijf rustig. Adem diep in en uit, traag...”

Dat is net wat ze niet kan.

Weg is Flora weer. De schimmen weer dicht rond haar. Ze nemen haar vast, ze zoekt een vriendelijk gezicht dat ze kent, maar niemand is duidelijk te zien. Ze voelen zo vertrouwd aan

en toch zo vreemd. Waarom is ze zo bang? Andere stemmen nu, mannen die ze niet kent en Flora er tussendoor. Ze wordt opgetild en op iets hards gelegd. Ze nemen haar mee uit de kamer. Eventjes hangt ze schuin en denkt ze dat ze zal wegglijden, maar dan ziet ze dat ze met haar de trap afgaan en dat de voordeur open staat. Buiten zwiept een blauw licht heen en weer. Nee toch, niet naar het ziekenhuis!

“Ik ga mee mama,” hoort ze Flora achter zich. Alsof ze haar gedachten kan raden.

De stemmen en schimmen zijn weg. Alles is helder en duidelijk. De pijn net boven haar maag is veel scherper nu dan toen ze ging slapen. Het lijkt alle lucht uit haar longen te knijpen en doet haar naar adem snakken. Ze wordt eventjes hoog geheven en dan rijdt ze de ziekenwagen binnen. Een masker op haar mond geeft haar nauwelijks het gevoel dat ze weer zuurstof krijgt, en ietwat dralend, maar rumoeriger dan voorheen komen ze weer dichterbij, de stemmen. Marie doet haar ogen dicht. Ze tracht te denken aan mooie momenten van vroeger. Met hen, met elk van hen.

MARIE

HERFST 1905 - Rammelend en klingelend stuitert het melkkitje¹ de trappen van het bordes af. De rode lakverf blijft hier en daar als een bloedspoor achter op de treden en het kitje rolt beneden nog wat verder tot het aan de voet van een buxusbol blijft liggen. Ik kijk onthutst naar mijn mooie, nieuwe keteltje. Of wat er van overblijft. De melk die er in zat is overal rond gespat, voor een groot deel op mijn pas gewassen en gesteven voorschootje en de potten met geraniums op de trappen druppen van de witte nattigheid. In het portaal staat nog altijd Madame Witteryck, rood aangelopen en boos neer te kijken op mij. Haar kwade uithaal van daarnet galmt nog in mijn oren:

“Ik moet jullie melk niet meer! Dieven zijn jullie. Boer Degrande vraagt twee centiem minder!”

Ze slaat de deur dicht. Daar sta ik, zonder centen voor de melk, zonder melk en met een geblutst en gehavend melkkitje. Ik kreeg het pas vorige week van Alida Calleeuw. “Omdat jullie melk zo lekker is”, zei ze. Maar waarschijnlijk gaf ze’t omdat ze met me te doen heeft, vanwege Vader die deze zomer begraven is. Ze vindt mij ook zo’n flinke meid, zegt ze telkens wanneer ze de melk overgiet in haar pan. “Nog maar vijf en al een hele melkronde! Ik ken er geen die dat zo goed doet.” Nu ja, een melkronde is een groot woord. Ik breng elke dag een kitje melk naar enkele burens. Madame Witteryck woont het verst, niet echt meer in onze straat, maar twee hoeken om, langs de grote steenweg. In een mooier huis ook dan die in onze straat, want bij ons zijn het vooral ‘kortwoonsten’² van mensen die gaan

werken in de stad. Wij zijn de enige pachters met een klein boerenerf. En elke keer krijg ik een botersnoepje van Alida. Soms bewaar ik dat voor de zondagnamiddag. Dan kan ik tot aan het einde van het erf lopen en daar languit in het gras liggen kijken naar de wolken. Ik laat dat botersnoepje daar heel traag smelten in mijn mond. Uren gaat het mee, denk ik. Maar meestal eet ik het meteen op. Ik duw het tussen mijn tanden en mijn wang en zuig en sabbel terwijl ik naar huis huppel om mijn kruikje opnieuw te vullen. “Alle beetjes zijn welkom” zegt Moeder. Daarom verkopen we de melk van onze enkele koeien aan iedereen in de buurt die het wil. Nu Vader weg is, zullen we die centen nog meer nodig hebben.

Maar wat zeg ik morgen aan Alida als ik haar mijn gedeukte kitje melk geef? Ze zal me verschrikkelijk dom en ondankbaar en onhandig vinden. Voor zo’n mooi nieuw kitje draag je toch zorg? Kijk wat ervan overblijft...

Ik pak het kruikje op, wrijf het wat droog aan mijn schort, zoek het deksel in de struiken bij het bordes en stap huilend naar huis. Moeder zal me ook wel aanpakken hiervoor. Dus sluip ik stilletjes naar binnen langs de achterdeur, voorbij het laarzen- en borstelhok, naar de keuken. Daar is Eugénie vast bezig met het bereiden van de pot voer voor de varkens. Mijn oudste zus van zeventien heeft al een tijdje het zwaarste huishoudwerk van Moeder overgenomen. Vooral toen Vader ziek was. Maar zelfs al van lang voordien maakt zij dat we met ons zessen op tijd eten hebben en op tijd naar school of het werk vertrekken. En onze kleinste, peuter Herman, hangt meer aan haar rokken dan aan die van Moeder.

Snikkend gooi ik me tegen haar schort aan en vertel wat er is gebeurd. “Wat zal Alida zeggen?” snif ik kommerlijk. Eugénie pakt me vast, droogt mijn tranen en gaat naar de kelder. Ze komt terug met een flessengroen kitje met zwarte randen aan

het deksel. “Morgen breng je hiermee melk rond. Tegen Alida zeg je dat je je rode kruikje aan mij gaf, omdat ik het te mooi vond om mee rond te lopen. En naar Madame Witteryck moet je nooit meer gaan.”

Opgelucht ga ik zitten met het groene kitje in mijn beide handen. De keukendeur vliegt open en Gust stormt de keuken binnen. Hij ploft neer op de bank en grist de grootste snee brood uit de mand, die Eugénie voor het vieruurtje al had klaar gezet op tafel. Een minuut later komt Dolf ook puffend binnen. “Da’s niet eerlijk”, jammert hij. “Gust is vier jaar ouder en kan rapper lopen. Hij heeft altijd de grootste boterham!” “Niet waar”, sust Eugénie. “Henri krijgt straks de grootste boterham, en meer dan één. Hij heeft dat nodig na zijn werk in de Brugeoise³. Als jij even groot bent en even hard werkt, krijg je ook zoveel. Maar eerst goed leren lezen en rekenen.” En gelijk schept ze een grote klets gebakken roerei op ieder bord. Ik schuif ook aan en leg mijn nieuwe groene melkkitje voorzichtig naast me op de bank.

MARIE EN HENRI

ZATERDAG 1 AUGUSTUS 1914 – Henri komt hijgend de woonkeuken binnen en gooit het ‘Burgerwelzijn’⁴ met een smak op tafel. “’t Is zover,” roept hij, “ik moet binnen!” Na alle geruchten van een dreigende Europese oorlog die al de hele zomer de ronde deden, is Henri deze morgen speciaal met zijn fiets naar de gazettenwinkel op de ‘Platse’⁵ van Sint-Andries gereden, om de krant te halen. Op pagina één staat het overduidelijk:

‘Officieele mededeling: Mobilisatie van het leger in België.’

Eugénie en Moeder slaan als op een teken tegelijk de hand voor hun mond en hun ogen kleuren bang en donker. Iedereen rond de tafel grijpt naar de krant, maar ik heb ‘m eerst te pakken en een tikje fier lees ik hardop wat ene mijnheer Caroen, Commandant van het Gendarmeriedistrict voorschrijft:

‘Eerste dag der mobilisatie – zaterdag eersten augustus – De militairen met klein verlof, met bepaald verlof en met onbepaald verlof, inbegrepen de miliciens van dienst ontslagen in vreedestijd, ingeschreven in de registers van mobilisatie, zijn weder onder de wapens geroepen.’ Ze moeten zich *“ONMIDDELLIJK”* en *“langs de SNELSTEN en KORTSTEN weg”* naar hun depot of fort begeven.

“Ik moet me aanmelden in de Poermolenkazerne aan de Vulderstraat”, zegt Henri. “Daar krijg ik een uniform en wapens en dan moeten we afwachten. Het is niet om ten oorlog te trekken”, stelt hij ons gerust, “we worden alleen opgeroepen uit voorzichtigheid. Dat zegt de krant ook.”

“En je werk dan?” vraagt Moeder.

“Ik zal wel soldij krijgen. De Brugeoise regelt dat wel” sust Henri weer. Ik zie dat hij tegelijk beklemd en opgewonden is. Natuurlijk ziet hij ertegen op om zijn soldatenplunje weer aan te trekken en gaarkeukenkost te moeten vreten. Maar ook vindt hij het wel spannend om zich met allemaal jonge gasten voor te bereiden op wat een meeslepend avontuur kan worden. Hij zal een aantal van zijn legervrienden van zes jaar geleden terug zien. En misschien is alles maar een korte drill en gaat het tegen het einde van deze hete zomer alweer over...

Met Moeder en Eugénie help ik zijn ransel pakken: genoeg ondergoed – “Niets in wol Ma! ’t Is veel te warm nu” – genoeg sokken – “In zo’n zomerweer???”- een mooi hemd en zijn beste broek – “Maar neen Marie, hij gaat niet feesten, hij gaat naar de kazerne. En als hij iets nodig heeft, kunnen we’t nog brengen. Jij rijdt toch zo graag met de fiets”- een paar stevige schoenen – “Ja... je weet nooit”.

Intussen fris en glad geschoren en in zijn legeruniform van enkele jaren terug pakt Henri zijn zak op, drukt de hand van zijn broers, neemt zijn zus en Moeder goed vast en komt voor me staan. “Gebruikt uw manieren Marietje en help Eugénie maar in de keuken, nu je niet meer naar school kunt. En vergeet uw grote broer niet...” Hij sluit me in zijn sterke armen en lacht dan “en kweek een beetje vlees aan dat spreeuwenlijf van jou.” We lopen met z’n allen mee tot aan het hek en wuiven hem na tot hij aan het verre einde van de Hoogweg uit het zicht verdwijnt.

MAANDAG 3 AUGUSTUS 1914 – Het nieuws is maar traag tot bij ons doorgesijpeld, maar nu zijn we’t zeker: ons land is in oorlog met den Duits en de troepen zullen verzamelen op de Markt en aan het Station op ’t Zand om vandaar uit naar Luik en Tienen te trekken. Als we Henri nog willen zien, moeten we

daar NU naartoe! Ik krijg Dolf en Gust zover dat ze met me meegaan. Moeder en Eugénie weten het nog niet zo goed: 'zoveel volk en waar precies vinden we hem en wat met de koeien die gemolken moeten worden...' Ik zit achterop de fiets van Gust, Dolf mag die van de burens lenen en weg zijn we. In de Smedenstraat is het al over de koppen lopen en moeten we met de fiets aan de hand verder. Op het Zand en rond het station wordt het helemaal drummen om door de dolle menigte te geraken. 't Lijkt wel feest in de stad. Mannen met kruikjes bier, vrouwen met zelfgemaakte vlaggetjes juichen en schreeuwen "Leve België!" en "Leve de Koning!". Rijen dik wordt de mensenzee die zich door de Steenstraat naar de Markt slingert. Eerst zien we hier en daar een drukdoende officier of gendarme, maar nog geen soldaten. We laten ons meedrijven en houden de Breydelstraat in de gaten, want vandaar moet het 4e Linieregiment de Markt opkomen. Net wanneer Gust me optilt om beter te zien, komt een soldateneenheid aangestapt met fanfare voorop en mitrailleurs op hondenkarren. Uit de Philipstockstraat rukken fiere lansiers te paard op, die aan het standbeeld van Jan Breydel en Pieter de Coninck met hun petten zwaaien. De avond valt, het Marktplein wordt duister en ik wring me tot aan het heldenstandbeeld om op de sokkel te klimmen. "Daar zijn ze, daar zijn ze" kan ik eindelijk vol geestdrift uitroepen, wanneer ik een infanteriegroep mooi in de pas de Breydelstraat zie uitkomen, met bovenop hun pet een trotse 4. 't Is al voorbij middernacht. We wurmen ons weer doorheen de drommen mensen om dichterbij Henri te komen. Juist voor de groep de Steenstraat in marcheert zien we hem. "Henri" schreeuw ik uit alle macht. Hij kijkt op, lacht en steekt zijn hand op... en dan weer door. Een fiere ridder op weg naar het heldendom. Zo zie ik, een meisje van veertien, mijn broer ten oorlog trekken.

DINSDAG 22 OKTOBER 1918 - Vorige maand werd ik achttien en nu weet ik dat oorlog mensen opslokt. En als je blijft leven, dan word je wel ouder en wijzer, maar ook triester.

Net als vier jaar geleden sta ik weer op uitkijk. Niet op de Markt dit keer, maar sinds gisteren ga ik elk mogelijk moment de straat op en tuur ik de lange weg af. Kijken of geen bekend silhouet komt aangestapt. Na dagenlang onophoudelijk gerommel van ontploffingen die eerst van bij Sint-Michiels en Assebroek kwamen en dan almaar dichter klonken, stak eergisteren plots Charles D'hont de deur open bij hem thuis, hier een beetje verder in de straat. Zijn eenheid die op weg was naar de stad, maar aan de gedynamiteerde Boeveriepoort niet verder kon, had hij stiekem verlaten en hij was gewoon naar huis gekomen. "t Is over", had hij gezegd, "De Duitsers hebben alles opgeblazen en zijn vertrokken. Den oorlog is gedaan!" Zijn kleine broer liep meteen de straat af en schreeuwde met zijn schrille stemmetje zonder ophouden "t Is gedaan! Den Duits is weg!" Rond de middag klonk plots uit alle torens klokkengelui. De mensen begonnen vlaggen uit te hangen.

Maar ik wil Henri zien. Vier lange jaren hebben we de kanonnen aan het verre front bij Ieper horen grommen tot bij ons, maar van Henri hoorden we niets. Geen brief of kaartje hebben we gekregen. We weten eigenlijk niet eens of hij nog leeft. In de loop van die eindeloos vervelende vier jaar hoorden we soms dat iemand nieuws had ontvangen, via smokkelroutes en op gevaar van arrestatie als de Duitsers het briefje vonden. Meestal was het nieuws al maanden oud en vaak achterhaald. Maar zo kregen we toch een vaag idee van de bewegingen van onze soldaten aan het front. Na de slag rond Ieper waren onze jongens zuidelijker in Frankrijk getrokken en zaten ergens in een gebied dat men 'de Somme' noemde.

Niet dat ik er veel van begreep. Ik was nog zo jong, die eerste jaren. Stand houden met ons gezin hield me meer bezig. De scholen waren gesloten en ik hielp in het huishouden. Eugénie ging alsmaar vaker helpen op het groot hof van Frans Saelens, omdat zijn vrouw Marie ziekelijk is. Op die manier verdient mijn zus een centje bij, en dat is welgekomen nu. Gust, Dolf en Herman konden aanvankelijk blijven doorwerken. Ze deden dat zelfs eventjes bij het 'Comité der Werklozen' en maakten daar schoolmeubels voor de verwoeste dorpen van de frontstreek. Maar sinds vorig jaar zijn ze opgeroepen om voor den Duits te werken: eerst in Moerkerke en in Varsenare, waar ze sporen moesten leggen. Dan aan de Hollandse kust om de kustverdediging te versterken. En tot vorige week in de Brugese, waar ze spoorwegmaterieel voor het Duitse Marinekorps moesten herstellen, of meehelpen in het artilleriedepot. Dat was net zo gevaarlijk als vechten aan het front, dacht ik vaak. Want die fabriek werd om de haverklap gebombardeerd door de Engelsen, en met al dat explosief gerief daar...! Nu zijn ze ook daar weggestuurd en blijft er waarschijnlijk niets van de fabriek over.

'Opeisen', dat is een specialiteit van de Duitse bezetters. Van zodra ze heer en meester waren in Brugge begonnen ze reglementen uit te vaardigen op affiches aan de muren van de stad. Je mocht niet meer op straat blijven staan praten, zeker niet met meer dan vijf op de Markt samenkomen en na tien uur 's avonds moest je binnen zijn. Eerst werden alle fietsvergunningen ingetrokken, daarna moesten we de fietsen zelf inleveren. Kranten werden verboden en alle post die je in bezet gebied verstuurde werd gelezen. 'Geprüft' noemen ze dat fijntjes. De lijst met goederen die we moesten inleveren werd alsmaar langer: stoffen, vaten, leder, koperen potten en pannen, de opbrengst van elk schortje beplante grond moest

worden aangegeven en deels afgestaan. Zo kregen we hoe langer hoe meer stadsmensen over de vloer, op 'jacht' naar aardappelen, vlees, melk en boter, eieren, noten, vruchten,...

Wij kunnen een en ander verkopen van de opbrengst van ons kleine erf, maar na het afstaan van alle opgeëiste oogsten houden we nauwelijks genoeg over voor onszelf. Echt honger hebben we nog niet gehad, want Moeder en Eugénie zijn heldinnen in het vindingrijke koken. Zo kan Eugénie van één kilo rundsboter die wij karnen van de kostbare melk die we bij de buur halen, (want zelf hebben we geen koeien meer), twee kilo smeerboter maken: met bloem, schapenmelk en eieren en een beetje kookkunst. Of aardappelen raspen en drogen om aardappelmeel te maken. We prijzen ons gelukkig dat we nooit een beroep hebben moeten doen op 'Voedselhulp', om dan met die rare Amerikaanse granen en vlokken te moeten koken. Heel wat mensen uit de straat 'blauwen'⁶ dat het een lieve lust is. Ze kopen eten en kolen bij de boeren en gaan die dan via sluiproutes in de stad verpatsen voor véél meer geld. Berten van naast de deur verdwijnt zelfs geregeld een paar dagen. Dan is hij tot over de grens in Holland geglipt en komt vaak terug met boter en vlees en soms een paar stukken Sunlight-zeep. Wat een luxe! Dat alles vindt zijn weg naar rijke burgers in de stad. Wij kunnen ons dat niet permitteren.

Ik verlang nochtans naar iets anders dan de zelfgemaakte sodazeep, die eigenlijk stinkt. En ik droom van iets zachters aan mijn lijf dan de ruwe onderjurk die ik van handdoeklinnen maakte, omdat we daar nog een rol van hadden liggen. Ik ben achttien en wil wel eens wat anders dan de afgedragen jurken van Eugénie...

't Zal weer niets worden vandaag. Het wordt al donker en ik zie al een hele tijd niemand meer op straat. Berten vertelt me zonet dat de koning en de koningin gisteren in Brugge waren

en nu in het kasteel van Loppem zitten. Gaan zij ons land weer leiden en er bovenop helpen? 't Is te hopen, 't is te hopen...

MAANDAG 11 NOVEMBER 1918 - Soldaten genoeg die voorbij komen: Engelsen en Canadezen vooral. Af en toe een teruggekeerde Belg. De hele maand al worden we heen en weer geslingerd tussen feest in de huizen wanneer een buurman weer thuis is en vertwijfeling wanneer een officier ergens aanbelt en slecht nieuws brengt. Aan onze deur heeft nog niemand geklopt. Behalve af en toe een knappe gast in uniform die in het Engels een *'pint'* melk vraagt of enkele *'eggs'* wil kopen, omdat ze gemerkt hebben dat IK altijd de deur open doe.

Maar mijn hoofd staat er niet naar. Ik heb genoeg gezien wat er met meisjes gebeurt die gemakkelijk aanpappen met soldaten. Eerst waren het Duitsers en daar zaten ook genoeg mooie jongens tussen. Maar sinds de bevrijding durven die meiden de straat niet meer op, of ze worden uit huis gehaald en schandalig aangepakt. Ik zag er al met afgeschoren haar en een stempel op de wang.

Gisterenavond werd de stilte plots verbroken door de sirene van de trein die, op loopafstand van ons huis, van Oostende naar Brugge reed. Het leek het signaal om onze jas te pakken en naar 't Zand te trekken om mee feest te vieren. Enkele stedelingen van stand die nog een auto hebben, reden ermee rond, al toeterend. Er werden fusees aangestoken en de beiaard speelde het volkslied. De Engelsen riepen *'War is over'* en iedereen zong dat na, het klonk algauw uit duizend kelen. Later op de avond hoorden we dat Duitsland de wapenstilstand vandaag zou ondertekenen en dat de Kaiser zou aftreden. Alle Duitse aanplakbrieven werden afgetrokken, zelfs de nieuwskiosk werd afgebroken en met alle Duitse attributen